

GURMAT STUDY

Using Technology, To Spread the message of Sikhism

Gurmat | Education | Youth | Community Development & Welfare

Website: www.GurmatStudy.com **E-mail :** gurmatstudy@gmail.com

ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ

ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਵੱਸਣ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ । ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਬਿਧੀਆ ਸੀ । ਆਪ ਜੀ ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ (ਬਰਾਬਰ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸੀ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਰਹਾਲੀ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਚੋਰੀ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨਿਨ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਨਾਲ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ, ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਏ । ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ । ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ । ਭਾਈ ਅਦਲੀ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਗਏ ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੱਧ (ਰਗਓਨਸਿਏ) ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਝੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਿਆ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਭਰਿਆ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਨੌਜੁਆਨ ਅਤੇ ਤਕੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ 52 ਸਿਰਕੱਢ ਨੌਜੁਆਨਾਂ ਸਮੇਤ ਦੋ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵੱਧਣ ਲੱਗੀ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਥੇ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਜੱਥੇ ਦਾ ਇੱਕ ਜੱਥੇਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

- (1) ਭਾਈ ਲੰਗਾਹ ਜੀ - ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਲੜਣ ਵਾਲੇ ਜੱਥੇ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ।
- (2) ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ - ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਥੇ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ।
- (3) ਭਾਈ ਪਿਰਾਣਾ ਜੀ - ਜਾਸੂਸੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ।
- (4) ਭਾਈ ਪਿਰਾਗਾ ਜੀ - ਸਪਲਾਈ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ।
- (5) ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ - ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਫੌਜ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ।

ਸੰਨ 1619 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ । ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜੱਥਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ

GurmatStudy Team

Visit us at www.GurmatStudy.com e-mail: gurmatstudy@gmail.com

GURMAT STUDY

Using Technology, To Spread the message of Sikhism

Gurmat | Education | Youth | Community Development & Welfare

Website: www.GurmatStudy.com **E-mail :** gurmatstudy@gmail.com

ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੁਯੋਗ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਐਸਾ ਗੁਰੂ-ਜਸ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਗਏ ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ-ਰਖਿਅਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਦਾ-ਸਦ ਜਾਗਤ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ-ਪਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦ ਦੁਸ਼ਟ ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਜਦ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਣ ਤੇ ਸਮਝਾਉਣ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰੇ ਤੇ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰੇ ਗਏਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਘੋਰੜ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਹਨੇ ਭਗਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਜੋ ਕਿ ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਅਬਦੁੱਲੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ, ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲਦੇ । ਅੰਤ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਘੋਰੜ, ਕਰਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੋਈ ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮਿਲ ਗਈ । ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਫੜਨ ਨੂੰ "ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ" ਆਖ ਕੇ ਮੁਖਲਿਸ ਖਾਨ ਨੇ ਜ਼ਫਰ ਜੰਗ ਨੂੰ 7000 ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕੇ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 1634 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ । ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਟੱਕਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਜੰਗ ਲਈ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰ ਸੱਕਣ ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਖੂੰਖਾਰ ਜੰਗ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ, "ਭਾਈ ਸਿੰਘਾ" ਪੁਰੋਹਿੱਤ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੀਤ ਮੱਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਇੰਝ ਟੁੱਟ ਪਏ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚ ਗਈ । ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲਿਆ । ਮੁਖਲਿਸ ਖਾਨ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਪਾਈ ਕਿ ਗਾਜ਼ੀਓ ! ਤੁਸੀਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੋ ਤੇ ਟਾਕਰੇ ਵਿੱਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਹੈ, ਵੇਖਣਾ ਕੋਈ ਬਚ ਕੇ ਨਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਇਸ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੇ ਐਸੀ ਜੰਗ ਲੜੀ ਕਿ ਕੌਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ।

GurmatStudy Team

Visit us at www.GurmatStudy.com e-mail: gurmatstudy@gmail.com

GURMAT STUDY

Using Technology, To Spread the message of Sikhism

Gurmat | Education | Youth | Community Development & Welfare

Website: www.GurmatStudy.com **E-mail :** gurmatstudy@gmail.com

ਜੰਗ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਨੂੰ ਜਾ ਵੰਗਾਰਿਆ । ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਨੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨੇਜ਼ੇ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਬਚ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਭਰਵਾਂ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਡਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਭੱਜਦੇ ਨੂੰ ਕਾਇਰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਕੇ ਫਿਰ ਵਾਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਕਿ ਤੀਰ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ । ਸੁਲਤਾਨ ਬੇਗ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਮੁਖਲਿਸ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਖਲਿਸ ਖ਼ਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

ਤੀਜੀ ਜੰਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਸੀ । ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੋਹੇ ਗਏ ਉਹ ਦੋ ਘੋੜੇ ਵਾਪਸ ਕੱਢ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੂਜੀ ਜੰਗ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ । ਉੱਥੇ ਗੁਰੂਸਰ ਸੁਧਾਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਚੰਦ ਤੇ ਬਖ਼ਤ ਮੱਲ ਨੇ ਕਾਬਲ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟਾਵਾਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਕਰੋੜੀ ਮੱਲ ਵੀ ਦੋ ਘੋੜੇ ਗੁਲਬਾਗ਼ ਤੇ ਦਿਲਬਾਗ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਅਨਾਇਤ ਉੱਲਾ ਨੇ ਖੋਹ ਲਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਧਰਵਾਸਾ ਦਿੰਦੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰੋੜੀ ਮੱਲ ਦੀ ਭੇਟਾ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਪੇ ਹੀ ਲੈ ਆਵੇਗਾ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਅਣਖ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਹਿੱਤ ਘੋੜੇ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ । ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਘਾਹੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦਰੋਗੇ ਸੌਂਧੇ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਘਾਹ ਖਰੀਦ ਲੈਣਾ । ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਘੋੜਿਆਂ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਗਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਘਾਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੰਦੇ । ਘੋੜੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਪਰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਦਰੋਗੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਹੀ ਰੱਖ ਲਿਆ । ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਟੋਹ ਵੀ ਰਖਦੇ । ਉਹ ਜਾਣ ਬੂਝ ਕੇ ਅਣਜਾਣ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੁੜ ਤੇ ਝੱਲਾ ਜਿਹਾ ਸਮਝਣ । ਇੱਧਰ ਹਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪੱਥਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਗਦੇ ਹੋਏ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹਲਚਲ ਹੋਈ, ਪਰ ਸੱਭ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਦਰਿਆਈ ਜਾਨਵਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਾਉਂਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਤੇ ਪੈਂਡਾ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਹੁਣ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ ਲੈਣ ਲਈ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਆ ਪੁੱਜੇ । ਇਸ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਭਾਈ ਬੋਹੜੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਟਿਕੇ । ਭਾਈ ਬੋਹੜੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘੋੜਾ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੌਂਧੇ ਖ਼ਾਨ ਸੱਭ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ

GurmatStudy Team

Visit us at www.GurmatStudy.com e-mail: gurmatstudy@gmail.com

GURMAT STUDY

Using Technology, To Spread the message of Sikhism

Gurmat | Education | Youth | Community Development & Welfare

Website: www.GurmatStudy.com **E-mail :** gurmatstudy@gmail.com

ਨਜ਼ਮੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਮੀ (ਜੋਤਸ਼ੀ) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ।

ਸੌਂਧੇ ਖ਼ਾਨ ਜਦ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ । ਇਸ ਤੇ ਉਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਘਾਹੀ ਦਾ ਨਾਂ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਤੇ ਘੋੜਾ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋੜਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਹੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸੱਭ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਸਾਂਗ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਜਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਿਰ ਕੀਤਾ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ :

"ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਛੀਨਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੀਨਾ"

ਯੁੱਧ : ਅਨਾਇਤ ਉੱਲਾ ਨੇ ਲੱਲਾ ਬੇਗ, ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਕਮਰ ਬੇਗ, ਮੁਗ਼ਲੀ ਬੇਗ ਤੇ ਬਹਿਲੋਲ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਨਥਾਣੇ ਤੇ ਮਹਿਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਜੂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੀ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਹੋਈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਇੱਕ ਸਰੋਵਰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ।

ਜੰਗ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਲੰਧਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਇੱਥੇ ਚੌਥੀ ਜੰਗ ਜੋ 26, 27, 28 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1635 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ । ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ । ਹੁਣ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ ਤੇ ਸੈਂਚੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਠਨ-ਪਾਠਨ (ਪੜ੍ਹਨ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨਾਈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੈ ਲਈ ।

ਕੀਰਤਪੁਰ : ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਅਯੁਧਿਆ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ । ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਨਗਰੀ (ਅਯੁਧਿਆ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਾਨਤਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਜਦ ਕੀਰਤਪੁਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ

GurmatStudy Team

Visit us at www.GurmatStudy.com e-mail: gurmatstudy@gmail.com

GURMAT STUDY

Using Technology, To Spread the message of Sikhism

Gurmat | Education | Youth | Community Development & Welfare

Website: www.GurmatStudy.com **E-mail :** gurmatstudy@gmail.com

---

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਅਯੁਧਿਆ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ ਅਯੁਧਿਆ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਕਰਮ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ੁਰਅਤਿ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਟਪਦਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਆਪ ਜੀ ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਟੁਰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ । ਇੰਝ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤਾ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 15 ਅਗਸਤ ਸੰਨ 1638 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਅਯੁਧਿਆ ਵਿਖੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਮੰਦ-ਕਰਮੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਪਲਟ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

GurmatStudy Team

Visit us at www.GurmatStudy.com e-mail: gurmatstudy@gmail.com